

Kommenttiyhteenveto luonnoksesta kansallisen vesihuoltouudistuksen toimeenpanosuunnitelmaksi 15.6.2022 (LUONNOS)

Johdanto

Kasvava saneerausvelka, ilmastonmuutos ja monet muut toimintaympäristön muutokset haastavat Suomen vesihuollon toimintavarmuuden. Näihin muutostekijöihin varautumiseksi ja turvallisen ja laadukkaan vesihuollon turvaamiseksi, maa- ja metsätalousministeriö (MMM) on asettanut hankkeen kansallisen vesihuoltouudistuksen toteuttamiseksi 16.1.2020-31.12.2022.

Kansallinen vesihuoltouudistuksen ohjelma on valmisteltu vuosina 2020 - 2021 laajassa yhteistyössä vesihuoltoalan toimijoiden kesken. Ohjelmassa on luotu yhteinen visio Suomen vesihuollolle – vastuullinen vesihuolto 2030 – sekä esitetty kahdeksan toimenpidekokonaisuutta vision saavuttamiseksi. Toimenpiteet jakautuvat kahden päätavoitteen alle: laadukkaat ja turvalliset vesihuoltopalvelut sekä hiilineutraali kiertotalouden edelläkävijä. Uudistuksen läpileikkaavana teemana on vesihuoltosektorin yhteistyö ja vuoropuhelu.

Ohjelmassa esitettyjen toimenpidekokonaisuuksien tarkentamiseksi laaditun toimeenpanosuunnitelman luonnos oli sidosryhmien kommentoitavana 3.3.2021 - 31.3.2022 MMMn sivustolla (mmm.fi/vesihuoltouudistus). Suunnitelmaa päivitetään jatkossa säännöllisesti. Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmaluonnos on ollut jo aiemmin lausunnolla.

Saadut kommentit toimeenpanosuunnitelmasta

Kommentteja antoi yhteensä 14 henkilöä, jotka edustivat 12 eri organisaatiota. Kommentoineet organisaatiot on esitetty yhteenvedon lopussa. Kaikki kommentit lukuun ottamatta yhtä annettiin sivustolle linkitetyn Webropol-kyselyn kautta. Yksi kommentti annettiin sähköpostilla. Kokonaan uusia toimenpiteitä ehdotettiin noin kymmenen ja muokkausehdotuksia annettiin noin 40. Näiden lisäksi annettiin avointa palautetta. Eniten kommentteja, 17 kappaletta, annettiin toimenpidekokonaisuuteen nro 2 ”Vesihuoltolaitosten taloudenpidon, omaisuuden hallinnan ja toiminnan laadun kehittäminen”. Muihin toimenpidekokonaisuuksiin kommentteja annettiin 4-9 kappaletta. Kansallisen vesihuoltouudistuksen visioyryhmä on käsitellyt saadut kommentit ja tehnyt linjaukset niiden huomioon ottamisesta. Toimeenpanosuunnitelma päivitetään huomioon otettavien kommenttien perusteella syksyn 2022 aikana.

Seuraavassa osiossa on esitetty tiivistetysti annetut kommentit toimenpidekokonaisuuksittain ja kuinka visioyryhmä on päättänyt ottaa kommentit huomioon toimeenpanosuunnitelman viimeistelyssä.

Toimenpidekokonaisuudet

1. Alueellisen yhteistyön kehittäminen ja vesihuollon rakennemuutoksen edistäminen (11 kommenttia)

Toimenpidekokonaisuutta pidettiin tärkeänä ja edellytyksenä muiden toimenpiteiden onnistumiselle. Toisaalta kritisoitiin rakennemuutoksen liiallista korostamista ratkaisuna vesihuollon haasteisiin. Toimenpiteiden onnistumisen nähtiin vaativan selkeämmät ajurit ja uudistuksen alkuperäisten tavoitteiden rakennemuutoksen edistämiseksi laskeneen. Huolta herätti myös alueellisen yhteistyön kehitysvastuun mahdollinen painottuminen suurimmille vesihuoltolaitoksille.

Alueellisen yhteistyön kehittämiseksi ehdotettiin aktiivisempia toimenpiteitä. Turvallisuusympäristössä tapahtuneiden merkittävien muutosten takia kehoitettiin tarkistamaan, että toimenpiteissä on otettu riittävästi huomioon varautuminen ja huoltovarmuus, ml. toimenpiteet kyberuhkiin varautumiseksi, ja ehdotettiin hanketta alueellisen huoltovarmuustilannekuvan toimintamallin kehittämiseksi.

Roolitukseen, terminologiaan ja rahoitukseen esitettiin muutamia täsmennyksiä.

Visioryhmä päätti ottaa edellä mainitut muokausehdotukset huomioon toimeenpanosuunnitelman päivityksessä. Lisäksi kommentteissa tuotiin esille, että erilaisia yhteistyö- ja organisointimalleja on jo kartoitettu runsaasti, ja jatkossa tulisi keskittyä eri malleista eri tapauksissa saatujen kokemusten tarkempaan analysointiin sekä onnistumisia ja epäonnistumisia selittävien tekijöiden tuntemiseen ja mallien konkretisointiin. Ehdotettiin myös nimettyä resurssia kuntiin vesiosuuskuntien asioiden edistämiseen. Näitä kommentteja visioryhmä ei nähnyt tarpeelliseksi ottaa huomioon suunnitelman päivityksessä.

2. Vesihuoltolaitosten taloudenpidon, omaisuuden hallinnan ja toiminnan laadun kehittäminen

(17 kommenttia)

Toimenpidekokonaisuus oli kommentoituin. Pelkkä viestintä vesihuoltoamaksujen rakenteen kehittämistarpeesta ja kehittämisestä ei nähty riittäväksi toimenpiteeksi, vaan tämän tueksi ehdotettiin mm. maksujen ja taksojen rakenteen, tasapuolisuuden sekä läpinäkyvyyden selvittämistä. Visioryhmä päätti täsmentää toimenpidettä ja tehdä vastaavat muutokset lainsäädännön tarkistamiseen liittyviin toimenpiteisiin.

Vesihuoltolaitoksen että valvontaviranomaisen edustajat esittivät taloudenpidon ja toiminnan läpinäkyvyyden kehittämistä. Omistajatuloutus (kohtuullinen tuotto) nähtiin käsitteenä keinotekoiseksi vesihuollon monopoliuonteeksi. Tämän vuoksi ehdotettiin, että palkkio kunnan järjestämisvastuusta tulisi selvittää. Lisäksi ehdotettiin automatisoinnin ja muiden digitaalisten ratkaisujen hyödyntämiseksi valvonnan kehittämisessä ja tehostamisessa.

Toimenpiteisiin 2.1.2, 2.2.2 ja 2.3.1. ehdotettiin pieniä täsmennyksiä.

Visioryhmä päätti ottaa edellä mainitut muokausehdotukset huomioon toimeenpanosuunnitelman päivityksessä. Lisäksi ehdotettiin toimenpidettä yhtenäisen tahtotilan luomiseksi vesiosuuskuntien liittämisiksi osaksi kunnallisia vesihuoltolaitoksia. Visioryhmä päätti ottaa kommentin muokattuna huomioon: luodaan yhteinen näkemys vesihuoltotoimintojen yhdistämisen kriteereistä. Loput annetuista kommentteista olivat lähinnä toteamuksia.

3. Vesihuollon pätevyysvaatimusten ja urapolkujen kehittäminen (4 kommenttia)

Pätevyysvaatimusten ja urapolkujen kehittäminen oli yksi vähiten kommentoiduista kokonaisuuksista. Nähtiin, että alan koulutuksen sisältöjen uudistaminen, vesihuollon näkyvyyden parantaminen ja yhteiskunnallisesta merkityksestä viestiminen tulisi näkyä suunnitelmassa nykyistä selkeämmin. Kommentteissa tuotiin esille myös työntekijäresurssin hallinta vetovoiman ja pitovoiman kehittämisellä vastaamaan tunnistettuja, todellisia tarpeita ja muutosvoimia, kuten kyberturvallisuuden ja varautumisen sekä jatkuvuudenhallinnan vaatimuksia. Ehdotettiin osuuskuntien ns. ajokortti-hankkeen eriyttämistä omaksi hankkeekseen ja vastuutahoksi SVOSK:ia.

Visioryhmä päätti ottaa kaikki annetut kommentit huomioon toimeenpanosuunnitelman päivityksessä.

4. Hyvän vesihuollon kriteeristön käyttöönotto (5 kommenttia)

Tässä kokonaisuudessa neljä viidestä kommentista annettiin toimenpiteeseen ”Hyvän vesihuollon kriteeristöä ja niiden käyttöönottoa kehitetään ja testataan toimialalla”. Toimenpidettä pidettiin tärkeänä, sillä kriteeristön nähtiin vaativan vielä kehittämistä. Huomautettiin, että kriteeristö ei nykyisellään kuvaa vesihuoltolaitosten hyväksyttävää toiminnan minimitasoa, vaan nimensä mukaisesti hyvää toiminnan tasoa. Kriteeristöä laadittaessa tavoitteena on ollut kannustaa laitoksia hyvään toimintaan. Kriteereiden avulla vesihuoltolaitokset pystyvät tunnistamaan kehittämistarpeitaan ja jatkuvasti parantamaan toimintansa tasoa. Tämän takia, jos kriteereitä tullaan hyödyntämään vesihuoltolaitosten valvonnassa (toimenpiteet 4.2.2 b ja 4.3), on sekä kriteereiden sisältöä että niiden täyttämiseksi asetettavia vaatimuksia tarpeen tarkastella ja todennäköisesti muokata tästä käytötarkoituksesta käsin.

Kriteeristön soveltamisesta VEETIin pidettiin luontevana ja muistutettiin automatisoinnin hyödyistä valvonnan tehostamisessa. Toiminnan kehittyminen laitoskohtaisesti tulisi tehdä näkyväksi kriteerien saavuttamisen tason kehittymisen myötä ja näin edistää kannustavan ilmapiirin muodostumista toiminnan jatkuvalle kehittämiselle. Toisaalta tuotiin esille, että kriteeristön käyttöönotolla VEETI-järjestelmän kautta kannustavan vaikutuksen saavuttaminen saattaa olla haasteellista.

Visioryhmä päätti ottaa kaikki edellä esitetyt muokausehdotukset huomioon toimeenpanosuunnitelman jatkotyöstössä. Lisäksi ehdotettiin kriteeristön kehittämistä vertaisarviointiin soveltuvaksi, mutta ryhmä totesi tähän olevan jo muita paremmin soveltuvia järjestelmiä saatavilla. Myös ehdotus kriteeristön kehittämisestä siten, että se kattaisi vesihuoltolaitosten lisäksi koko vesihuoltoalan, päätettiin jättää myöhempään harkintaan.

5. Pitkäjänteinen investointisuunnittelu ja vesihuollon kehittäminen (8 kommenttia)

Kommenteissa muistutettiin toimenpidekokonaisuuden onnistumisen linkittymisestä rakennemuutoksen onnistumiseen ja investointisuunnitelman ajantasaisuuden ja riittävän päivitysvälin tarpeellisuudesta. Investointiohjelman tulisi koostua pitkän aikavälin lisäksi lyhyemmästä ja tarkemmasta osiosta. Omaisuudenhallinnan ja investointien yhteydessä nähtiin tärkeänä myös hankintaosaamisen varmistaminen ympäristönäkökulmista siten, että hankinnan koko elinkaaren aikaiset vaikutukset otetaan huomioon.

Kunnan vesihuollon kehittämissuunnittelun ohjeistusta päivitettäessä ehdotettiin ottamaan huomioon kunnan koko. Lisäksi kehittämissuunnitelmiin ehdotettiin sisällytettäväksi aiempaa kattavammin kuntarajat ylittävät varautumisnäkökohdat.

Visioryhmä päätti ottaa kaikki edellä esitetyt muokausehdotukset huomioon toimeenpanosuunnitelman jatkotyöstössä. Esimerkki MRL:n mukaisista kehittämisseskusteluista yhtenä keskusteluforumina vesihuollon omistajaohjaukselle ja kehittämiselle ehdotettiin kommenteissa poistettavaksi, mutta visioryhmä näki tarpeellisenä säilyttää tämän esimerkin toimeenpanosuunnitelmassa.

6. Vesihuoltolaitosten digitalisaatiovalmiuksien ja tiedolla johtamisen kehittäminen (8 kommenttia)

Useassa kommentissa tuotiin esille VEETI-järjestelmään liittyvät kehittämistarpeet ja näiden parempi huomioon ottaminen toimenpiteissä. Esim. VEETI:n teknisen käytettävyyden ja toiminnallisuuden kehittämisen osana ehdotettiin selvitettävän, pystyykö nykyinen VEETI vastaamaan laajoihin kehittämistarpeisiin vai tarvitaanko kokonaan uusi järjestelmä. Lisäksi huomautettiin järjestelmän kehittämisen riittävän resursoinnin varmistamisesta ja ohjeistuksen päivittämisestä huomioon ottaen laitoksen koko. Uudeksi toimenpiteeksi ehdotettiin ”Veeti-tietojen luotettavuuden parantaminen, yhdenmukaistaminen ja kerättävien tietojen saattaminen vertailukelpoiseksi”.

OmaisuuDENhallinnan käsikirjan pohjalta käynnistettävälle hankkeelle ehdotettiin selkeämpää muotoilua seuraavasti ”Edistetään hanketta, jossa pureudutaan vesihuoltolaitosten eri tiedonhallintajärjestelmien tietojen parempaan hyödyntämiseen omaisuuden hallinnassa” ja aikataulun siirtämistä vuodelta eteenpäin.

Visioryhmä päätti ottaa kaikki yllä mainitut muokausehdotukset huomioon toimeenpanosuunnitelman jatkotyöstössä. Muut kokonaisuudesta annetut kommentit olivat lähinnä toteamuksia.

7. Alueellisten vesiosaamis- ja kiertotalouskeskittymien yhteistyön edistäminen (4 kommenttia)

Toimenpidekokonaisuutta kritisoitiin konkretian puutteesta ja siitä, että ohjelman yksi päätavoitteista ”hiilineutraali kiertotalouden edelläkävijä” ei juurikaan suunnitelmasta ilmene, etenkin hiilineutraalisuuden osalta. Kommenteissa ehdotettiin toimeenpanosuunnitelman yhdeksi toimenpidekokonaisuudeksi nostettavaksi ”ala on hiilineutraali kiertotalouden edelläkävijä” ja pohdittavaksi uusien, konkreettisten toimenpiteiden lisäämistä tavoitteen saavuttamiseksi.

Lisäksi ehdotettiin alueellisten osaamiskeskittymien keskinäisen yhteistyöresurssien optimoinnin nostamista vahvemmin esille.

Visioryhmä päätti ottaa kaikki muokausehdotukset huomioon toimeenpanosuunnitelman jatkotyöstössä muilta osin, paitsi toimenpidekokonaisuuksien otsikot sovittiin säilytettävän ennallaan.

8. Vesihuoltolainsäädännön tarkistaminen (6 kommenttia)

Kaksi kommentoijaa esitti, että vesihuoltolainsäädäntöä tarkistettaessa tulisi kiinnittää huomiota myös laitosten kansainvälistymisen edistämiseen.

Vesihuollon maksuja koskevat ja rakennemuutosta edistävät lainsäädäntömuutokset ehdotettiin lisättäväksi omiksi toimenpiteikseen. Toimenpiteestä ”Laitosten talouden ja toiminnan laadun valvonnan vastuiden selventäminen” huomautettiin, että muutostarpeet ovat laajemmat kuin pelkästään valvontaan liittyvät ja toimenpide tulisi muotoilla seuraavasti: ”Laitosten talouden ja toiminnan *sekä laadun sisältöjen ja* valvonnan vastuiden selventäminen”. ELY-keskus ehdotettiin lisättäväksi yhteistyötahoksi lainsäädäntöhankkeisiin. Toiminnan laadun kehittämiseen toivottiin myös kannustavia elementtejä sanktioiden lisäksi.

Visioryhmä päätti ottaa kaikki muokausehdotukset soveltuvin osin huomioon toimeenpanosuunnitelman jatkotyöstössä.

Avoimet vastaukset

Yleisesti uudistusta pidettiin tärkeänä ja toimeenpanosuunnitelmaa hyvänä, mutta toimenpiteisiin kaivattiin monessa kohdin enemmän konkretiaa.

Useampi kuin yksi kommentoija toi esille, että hiilineutraalisuustavoitteisiin tähtäävät toimenpiteet sekä turvallisuusympäristön äkillisen muuttumisen seurauksena turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen liittyvät teemat tulisi nostaa vahvemmin esille suunnitelmassa. Lisäksi nähtiin, että rakennemuutoksen kohteena ei tulisi olla vain vesihuoltolaitokset, vaan laajemmin koko toimiala, ja Suomen alueellinen väestökehitys tulisi myös huomioida toimeenpanosuunnitelmassa vahvemmin. Uudistukseen toivottiin lisää kunnianhimoa.

Toimeenpanosuunnitelman luettavuutta esitettiin parannettavaksi. Visioryhmä päätti lisätä suunnitelmaan sisäiset viittaukset sekä numeroida toimenpiteet.

Kommentoineet tahot:

Eräjärven seudun vesiosuuskunta (*2)

Etelä-Savon ELY-keskus (*2)

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY

Kuopion Vesi oy

Lappavesi Oy, Lapuan Jätevesi Oy

Pernajan saariston vesiosuuskunta

Sjögård-Villmans Vesiosuuskunta

Suomen Kaivamattoman tekniikan yhdistys

Tampereen yliopisto

Vesihuoltopalveluiden tutkimusryhmä CADWES

Vesilaitosyhdistys ry

Kuopion kaupunki